

Nro. 46.

A' FELS. R. TSASZARNAK ÉS A. KIRALYNAK
KEGYELMES ENGEDELMÉBÖL.

*Költ Bétsben Decembernek 8-dik napján 1795.
esztendőben.*

B é c s.

E folyó hólnapnak 4-dikén délután 4 órakor egy szép hertzeg kis afzszonykát szült Fels. all onyunk e' világra, a' ki más nap 11 és 12 óra közt meg kerelzteltetvén, három Salve adatott a' vár bástyáira ki vonatott ágyúkból, mellynek hallásán minden hiv jobbágyai ö Cs. Felségének különösen örvendeztek, és sok ezer áldásokat kívántak a' Fels. Austriai háznak. Orvos Doctor *Franke* úr, a' ki ennekelotte Professori hivatalt viselt a' *Páviai* fő iskolában, az ide való Cs. Kir. nagy Ispotálynak fő gondviselőjévé és a' Practika Orvosi tudománynak közönséges tanítójává tette. Úgy hallatik, hogy ez az úr a' *Boerhawe* sistemáját egészen ki rekelzti iskolájából, és az

Anglus Orvos Doctorok alkotmányát fogja követni. Egyszersmind Cs. Kir. Tanácsos hivatalra is emeltetett, még pedig minden szokott taksa fizetés nélkül. Az ifjú *Francke* úr is mind attyának nagy tekintetiért, mind tulajdon érdemiért azon Ispotályban első Orvos doctorrá tétetett.

Nov. 21-dikén egy *Prágai* papirossal kereskedő *Fischel Efrain* nevű Izraelita négy gyermekeivel együtt, úgymint *Móritz Károly* fiaival, és *Emilia's Leopoldina* leányival a' Rom. Anyaszentegyház kebelébe menvén ugyan azon nap a' *St. Agoston* szerzetén lévő papok templomában meg kereszteltetett, *Gr. Rothenhan* directoriális Kancellárius, és hitvесе voltak a' kereszt attya, és anya. Maga az apjok *Henrik Ferentz*, öregbik fia *Henrik Ferdinánd Jósef*, ifjabbik fia *Ferentz Procop Fridrik*; idősbb leánya *Mária Gabriela Catharina*, ifjabb leánya *Mária Isabella Johanna* nevet nyertek a' kereszttségben, és familiájok neve is *Fischel Friedenheimra* változtatott által. —

A' Rénus felső környékéről.

Freyburgból Nov. 16-dikán. Tegnapelőtt jutottak ide azok a' Frantzia deputatusok és miniszterek, a' kikért a' Fr. Királyi kis allzony által fog adatatni, ezen hólnapnak 19-ikén, kemény őrizet alatt tartatnak, senki velek nem beszélhet, és mindeniknek ajtaja előtt két két strázsa áll, hólnap *Básel* felé fognak indulni, és ha az úr Isten engedi, majdan meg fogjuk látni azt az szerentsétlen királyi tsemetét, kinek édes anyja néhai *Mária Antonia* Frantzia Országba utazván hozánk bé szállott, és emlékezetére azon uttzát mellyben szállása vala, *Dauphin* uttzának neveztük, 's még ma is annak hivatik. Ez a' szerentsétlen királyné keservesen sírt, a' midön várasunkból ki indúlt volna, 's talán még akkor meg érzette a' rajta következett nagy szerentsétlenséget.

szik, hanem a' Gyulay szabad seregét gyakorta piszkálja az ellenség. Nem régiben *Henneberg* zászlótartó 32 szabad vitézzel vigyázaton lévén, mind maga, mind emberei el fogattak, és csak 8 ember futhatott el közülök. Az Austriai ármádiának kordonyán mindenütt filegoriák fognak készíteni, 's azok alatt telelni a' vitézek, kiknek számokra *Loanóban* magazinumok rakattak. Az Olasz Országi hegyek mindenütt hóval boritattak bé, és az ártalmas szelek mind a' Frantzia, mind az Austriai seregek közül sok derék vitézt a' szalma zsákra fektettek. Minden regementnek bé kellett adni a' komandónál a' fogságba esteknek számát, mellyből azt jövendölik, hogy fel fognak váltatni.

Szavonából Nov. 11 dikén. Taufferer Frantzia Obristlajtánant, a' ki ennekelötte 8 ezredökkel a' Banális 2 ik regementnél kapitány vólt, a' Frantziákhoz által ment, a' maga szabad seregéből való 300 emberrel. *Voltri* mellett Génua és Szavona közt két hat fontos ágyúval a' szárazra ki menvén az ott öröltetett Cs. Kir. gabonát és lisztet, és a' Génuából oda küldetett 100 ezer forintot Nov. 11-dikén el tsipte, az ott állott strázsákat is fogságra vitte. Melly történet tudtára adatván a' *Szavonában* lévő Cs. K. katoná komandónak, leg ottan 100 gyalog és 100 Ulánus katonát küldött *Bazzió* kapitány kórmánya alatt ellene, a' ki is egész éjjel menvén a' köziklák és szoros utak közt, viradtafelé oda érkezett, *Taufferer* uramat 's embereit meg támadta, széllyel szórta, 's sokakat közülök lántzájával által szúrt, és nemcsak az el rablott lisztet és gabonát, hanem ágyúikat is el vette, és önnön magát *Taufferert* is fogságba ejtette, a' ki az ötöt el fogott Ulánus káplárt 100 arannyal kínálta, csak hogy botsássa el; de ez azt felelte, hogy nem százért de egy millió aranyért sem botsáttya ki a' körme közül. *Szavonába* vitetvén vasra veretett, és szüntelen 8 fegyveres strázsa által őriztetik. Minthogy a' 100

ezer forintot *Bazzio* kapitány *Voltriba* lett érkezése előtt már *Génuába* küldötte a' nevezett *Tauferer*, az ott lévő Cs. K. ágensnek Gr. *Girolának* levelet írt a' komandó, hogy azon summa pénzt fizettesse vissza a' *Génuaiak* által.

A' *Génuai* kormányszék azokat a' *Génuai* jobbágyokat, a' kik *Tauferer* Fr. Obristlajtinánt *Voltri* ellen tett próbájának napján a' Fr. kokárdát süvegeikre fel rakták, 's vele együtt ki mentek a' zsákmányra, meg fogadtatta; a' 100 ezer forint vissza adatása végett az ott lévő Fr. minis-ternek *Willársnak* egy nótát küldött, a' ki azt felelte, hogy ő az egész dolog felől semmit sem tud. Úgy mondják, hogy a' *Tauferer* szabadse-reege fel állítására egynéhány *Génuai* kereskedők adtak költséget olly véggel, hogy a' mit el prédálnak annak két harmad része a' társaságé legyen, egy harmad része pedig olztassék fel a' szabad sereg közt. Ezen a' történeten azért nyughatatlankodik leg inkább a' *Génuai* Tanáts, mivel a' *Doge* is meg hólt, és könnyen rossz következeseket vonna maga után.

A' *Sz. Bucco* és *Terrabianca* nevű hegyeken felettébb nagy hó esett, 's olly kegyetlen hideg vólt, hogy az ott vigyázott Cs. K. seregek kintelenek vóltak tanyájokat el hagyni *Nov.* 17-dikén. Meg sajdítván a' *Frantziák* e' dolgot minden oldalról, és nagy számmal meg támadták vitézeinket, és reggeltől fogva délután 4 óráig szakadatlanúl tartott a' viaskodás, még pedig olly nagy meg búsúlással, hogy a' Cs. K. vitézek puskájok agvával verték föbe a' *Frantziákat*. Mind a' két részről nem kevés vólt a' veszteség, végtére csak ugyan diadalmat vettek a' mieink, és 3 órani járó földre üzték az ellenséget.

A' *Génuai Dogének* választatása *Nov.* 10-kén esett meg, és ismét *Brignole* úrra esett a' voksoknak többsége, a' ki már másodszor viseli ezen hivatalt, melly dolog 200 esztendőtol fogva meg nem történt.

Tudománybéli Tudósítás.

Meg jelenik végre, már majd két ezteendővel ez előtt meg ígértt. "Nevezetesebb Európai Országok" leírásának *Első Rész*e, mellyben a' Bévezetés, N. Britannia és Hybernia, szövetséges Belgiom, Dánia és Norvegia, Svécia és az Orosz Birodalom' találtatnak. Oka a' késésnek egyedül a' nyomtatónak lassúsága. A' nyomtatványok már rész szerént elküldettek, rész szerént még a' napokban elfognak a' kívánóknak küldöztetni. Az aláírt urak azoktól méltóztassanak a' magokét kívánni a' kiknél neveiket bé jelentették: azok pedig, a' kik innét egy kevéssé távulabb esnek, 's egyenessen magamat méltóztatták betses leveleikre, a' hozzájuk leg közelebb fekvő 's aláb meg nevezendő városokból méltóztassanak nyomtatványokat kívánni; ha tsak újobban arról nem fognak tudósítani hová és hogyan küldhessem azokat kezekhez. — Arra a' könyveknek 1 fl. 30 xr. a' vevőknek; az az aláírtt Uraknak mindazonáltal ezen *Első Rész* 1 fl. 15 xron fog adódni. Ha az olvasóknak szük vólta kárba nem dönt a' 11-dik Részben könnyebben és bizodalmassabban meg bizonyíthatom, hogy nem a' haszon kívánás ösztönöm. Találtatik a' munka: *Bétsben*, Doll könyváros úrnál; *Debretzenben* TT. Buday Ezaiás Prof. úrnál; *Győrött* TT. Kis János Prof. és Müller könyváros uraknál; *Kassán* TT. Kováts István Préd. úrnál; *Késmarkon* TT. Potkonitzky Prof. úrnál; *Ketskeméten* T. N. ifjabb Kis Pál Senátor úrnál; *Komáromban* alsó szoponi TT. Nagy Pál Préd. úrnál; *Köszegen* T. N. Asboss András úrnál; *Miskóltzon*, TT. Dudásy Director úrnál. *Marosvásárhelyen* T. N. Dózsa Gergely Prof. úrnál; *Ó Budán* Kis István könyváros úrnál; *Pápán* TT. Látzai József Prof. úrnál; *Pesten* Weingand és Stahel könyváros Uraknál; *Posonban* Weber Simon Péter könyváros úrnál; *Sárospatakon* TT. Szabó Dávid Prof. úrnál; *Sopronyban* TT. Prof. Rajts Péter és könyvkötő Hochholtzer uraknál; *N. Szebenben* (Erdély-

ben) TT. Pápai István Préd. úrnál; *Rosnyón* T. Kevitzky András Rector úrnál; *Szombathelyen* TT. Szép József Prof. úrnál; *Weszprémben* TT. Zigán János Préd. úrnál. A' vivés költségét, mint már egyébbkor is jelentettem Bétsig, Posonig, Györig, Komáromig, Szombathelig, Kőszegig, Weszprémig és Pestig magam fizetem, azon túl az Erd. vevő Urak méltóztassanak azt viselni.

Skótzsiának le írása a' leg újabb időkhöz felet-
több tökéletlen volt, sem a' földnek, sem a' la-
kosoknak minéműségeikről semmi bizonyos nem
tudatott; minden csak vélekedés és tapogatózás
volt a' mit rólla írtak 's tanítottak. *Sinclair Wil-*
helm az Edinburgi Universitasnak egyik leg tudós-
sabb és leg munkássabb tagja 1790-ben egy tudósi-
tást tett közönségessé, mellyben hazája fiait, ki-
vált a' tudósokat és papokat arra kérte, és ger-
jelztette, hogy kiki lakásának környékét olly izör-
gossan, a' mint lehetséges, azon kérdések szerént,
mellyeket eleikbe terjeszteni méréssel, le írni, 's
a' le írást néki bé küldeni méltóztassanak. — Hal-
latlan példa a' tudományoknak Országában! 1790-
diktől fogva 1795 dikig XIII darabokban millyen
Ország le írást tett ezen bé küldött munkákból *Sin-*
clair úr közönségessé Skótzsiáról, Hazánkfi-
ai! mit éreztek ezen napjainkban történt külö-
nös dolognak olvasásáról? hát mi Magyarok
mir nem juthatnánk é illyenképen Hazánknek es-
méretére? Nem egyedül való mód vólna ez édes
Hazánk' kintses tárházainak, 's az azokkal való
élés módjának ki tanulására. El múltak azok a'
setétségnek napjai, mellyekben kiki leg jobban
sötét homály alatt szeretett járni; nints miért iri-
gyeljük egymásnak a' tudományt, a' meg világo-
sodást. A' Magyar minden rendün Tudósok,
Papok, Prédikátorok sem fogják tehát, valamint
a' *Skótzsiának* fáradságokat tiltani, ök is kívánni
fogják egyfzer Hazájokat meg esmérni. El kez-
dett munkátskámnak tzielja oda megyen ki, hogy
a' *2-dik Részbe* a' többi nevezetesebb Európai

Országokat foglaljam öszve, és a' *III dik Rész*t egészben a' két Magyar Hazánknak leírására fordítsam. De tudni való, hogy csak segítség által mehetek ezen törekedésemnek végére. Ne tiltsák azért tőlem — magoktól — Hazajoktól, — a' maradéktól nagy Erd. Tudósaink ezen munkát. Írja meg kiki környékét, járását, vagy megyéjét következő kérdések szerént. 1.) Mekkora, hany négy szög mérföld a' le irandó tájék, mennyi és mellyek benne a' helységek, millyen az éghajlat (clima) a' földnek fekvése és termékenysége? 2.) Munkások é a' lakosok, azok Helységekben mivel keresik kenyereket, hogyan és honnét kapiák gazdagságokat. 3.) Mik és mennyik termeléseik, nagyobb művhelyeik, mit viznek tovább árúlni, és mennyit, 's hová? 4.) Mellyek a' különös törvények és szokások a' bátorságra a' kereset és jó intézetek elő mozdítására nézve? 5.) Mennyi és hany féle az adó, a' katoná tartás, 's mennyire mennek a' köz dolgokra tett költségek p. o. a' Tisztviselők fizetéseik, a' gyűllés és egyéb házok a' tömlötzők, az utak 's a' t. A' kik ezen kérdések szerént kedves Hazánknak egyik vagy másik részzeit le irni méltóztatnak különös érdemet szereznek magoknak az egész közönség előtt, 's ha az által engem olly állapotba helyheztetnek, hogy ha azokról valamennyire elégségesebb leírást adhatok a' közönség elejbe, nemcsak az egész világ előtt meg fogom buzgóságokat köszönöttel esmérni, hanem tehetségem szerént fáradságokat is meg jutalmazni kész lézlek. Ha mindazáltal egyszerre ezen tizt el nem lehetne is érnem haszontalan ezen betses munkák nálom heverni nem fognak. A' kik szíves szándékomat elősegíteni méltóztatnak utasítsák betses leveleiket Soprony a' Joba háza.

Németh László.

A' pennám beteg most többet nem írhatott. — —